

ФИСКАЛНИ И МОНЕТАРНИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА НЕОПРЕДЕЛЕНОСТ В ИКОНОМИКАТА

Мащабният характер на световната финансова и икономическа криза след 2008 г. и настоящата COVID-19 криза, съчетан с невъзможността на практика да се приложи достатъчно ефективна антикризисна политика, налагат задълбочено изследване на взаимодействието между фискалните и монетарните инструменти в условията на неопределеност на икономиката. За първи път след Голямата депресия се наблюдават активни дейности по разработване и прилагане на мащабни и повсеместни макроикономически програми и мерки за противодействие срещу кризата. Такава ситуация изисква извършването на анализ на възможностите на макроикономическата политика за ограничаване на колебанията на бизнес цикъла и оценка на ефективността от действието на приложените стабилизационни стратегии.

С цел внасяне на по-голяма яснота относно представянето на отделните възгледи за провеждане и координиране на макроикономическата политика, е необходимо да бъдат отбелязани основните отправни точки, на които се базират научните изследвания. Основен момент за оценка на взаимодействието между фискалната и паричната политика са ефектите върху националния доход, което се свързва с постигането на определени икономически цели. Във възходящата фаза на икономическия цикъл добрата координация между двете политики налага увеличаването на приноса на фискалната политика да се съчетава с намаляване на приноса на паричната политика, която в случая изпълнява антициклична функция и обратно. В условия на криза обаче и от двете политики се изисква да насърчават икономическия растеж и процикличността на едната или другата макроикономически политики е възможно да се тълкува като проява на слаба координация. Координацията между двете политики предполага и отчитане на институционалните зависимости между фискалните и паричните власти, което намира израз в предпочитания начин на провеждане на макроикономическа политика, изразявайки се чрез дискреционна макроикономическа политика или следване на вградените автоматични стабилизатори. Както показват многобройните научни изследвания по темата, за основна икономическа цел на фискалната политика е подходящо да се приеме постигането на пълна заетост, а за цел на паричната политика – осигуряването на ценова стабилност. Едновременно с това около тези общи цели на макроикономическата политика се е създал консенсус както на теоретично, така и на ниво макроикономическо управление, което не е валидно относно избора на инструменти за постигането им, от където именно произтичат множеството различия между представите за реализирането на политика на макрониво. Текущите предизвикателства пред паричната и фискалната политика в България и еврозоната се дължат най-вече на институционалната основа и нейното прилагане. България е член на Икономическия и паричен съюз (ИПС) и е поела ангажимента да спазва Договора за функционирането на ЕС и фискалните, правила, наложени от Пакта за растеж и стабилност и да приеме еврото. За разлика от останалите държави-членки на ЕС, изпълнението на паричната и фискалната политика в България е строго ограничено от прилагания режим на фиксиран обмен и паричен съвет (ПС). Това на практика ограничава възможностите на БНБ да прилага активна монетарна политика, с изключение на задължителните минимални резерви.

С въвеждането на обща, централно регулирана валута в еврозоната нейните държави-членки запазиха своя икономически и фискален суверенитет, докато изпълнението на паричната политика беше прехвърлено на наднационална централна банка – Европейската централна банка (ЕЦБ). От началото на своето съществуване общата парична политика в еврозоната създаде условия за постигане на национални икономически цели чрез законната власт,

дадена на ЕЦБ да рефинансира банки чрез приемане на обезпечение на държавни ценни книжа. По този начин много правителства (напр. Южноевропейски) се изкушиха да използват тази възможност за увеличаване на преразпределението чрез бюджета и за засилване на държавната намеса в икономиката с надеждата, че ЕЦБ и развитите страни ще ги спасят. Това доведе до разхлабване на фискалната дисциплина и високи нива на задлъжнялост в много страни преди кризата, повиши уязвимостта на националните икономики по време на кризата и допринесе за загубата на доверие в тях.

Основната цел в настоящето изследване е да аргументира количествено рационално и ефективно приложение на инструментите на фискалната и монетарната политика за регулиране на неопределеност в икономиката на България и еврозоната и на тази основа да се дадат конкретни предложения за необходимото ниво на координация между фискалната и паричната политика. Направените предложения могат да се използват както за целите на провеждането на макроикономическа политика от правителствата и централните банки, така и за нейния анализ и оценка. Това обстоятелство отговаря на приоритетните направления за развитие на приложните научни изследвания в България, определени в националната стратегия, а именно: социално-икономическо развитие и управление.